

TOPLUMSAL CİNSİYET TEMELİNDE TÜRKİYE'DE KADIN VE EĞİTİM

Yrd. Doç. Dr. Kevser Özaydınlık¹

Öz

Toplumsal cinsiyet kavramı, kadınlık ve erkekliğin toplumsal olarak kurulan, öğrenilen kalıplar olduğunu ifade eder. Toplumsal cinsiyetle ilgili çalışmalar ise sadece kadınlarla ilgili yapılan çalışmaları değil, farklı cinsel yönelimlerin ve cinsel kimliklerin hesaba katılması, bunlara yönelik ayrımcı tutumların dikkate alınmasını gerekli kılar. Bununla birlikte, bireylerin, toplumda etkin bir rol alması, toplumla uyum içinde yaşayabilmesi haklarını bilmesi ve kullanabilmesi ile yakından ilişkilidir. Bu haklardan biri olan eğitim, diğer haklarını bilmesi ve kullanması açısından son derece önemlidir. Bu düşünce ve yaklaşım temele alınarak bu makalede, öncelikle toplumsal cinsiyet ve eğitim hakkı kavramları ele alınmıştır. Bu kavramlardan hareketle toplumsal cinsiyet açısından Türkiye'de kadının eğitim durumu ve eğitim durumunun bireysel ve toplumsal açıdan yansımalarına yönelik bir durum saptaması yapılmıştır. Bu amaçla eğitim hakkı ve eğitimin bireysel ve toplumsal açıdan önemi üzerinde durulmuştur. Daha sonra Türkiye'de kadının eğitim sürecindeki yerine yönelik istatistikler sunulmuştur. Ayrıca kadının eğitim düzeyi ve toplum ile ilgili istatistikler arasında ilişki kurularak bazı çıkarımlara ulaşılmıştır. Bu çıkarımlara göre, Türkiye'de kız çocuklarının doğumdan itibaren erkek çocuklarına oranla daha dezavantajlı olduğu ve bunun pek çok alanda kendini gösterdiği anlaşılmıştır. Kadının toplumsal yeri ve eğitim düzeyine yönelik bulgular temele alınarak, kadının siyasal ve çalışma yaşamındaki yeri ve belirlenen sorunlara yönelik çözüm çabaları üzerinde tartışılmıştır. Son olarak Türkiye'de kadının eğitim sorunları ile ilgili çözüme yönelik bir bakış açısı sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: kadın, toplumsal cinsiyet, eğitim ve kadın, Türkiye'de kadınların eğitimi.

¹ Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Bölümü Eğitim Programları ve Öğretim Ana Bilim Dalı Öğretim Üyesi.
e-posta: baykara@mu.edu.tr.

Women in Turkey on the Basis of Gender and Education

Abstract

The concept of gender represents that femaleness and maleness are learnt patterns which are established by society. The gender studies necessitate not only the studies about women but also different sexual orientations, gender identity and discriminatory attitudes for them should be taken into account. Moreover, individuals' taking an active role in society and being able to live in harmony with society is closely related with recognizing and exercising their rights. Education, one of these rights, is extremely significant in terms of recognizing and exercising the other rights. Based on this idea and approach, primarily the concepts of gender and right to education are dealt. With reference to these concepts, an assessment of the educational status of women in Turkey and its individual and social reflections from the point of gender is conducted. For this purpose, the right to education and the individual and social importance of education is emphasized. Afterwards, the statistical data about the place of women in the education process in Turkey is presented. Furthermore, some inferences are attained by correlating the educational level of women with the statistical data about society. According to these inferences, it is realized that in Turkey, girls have always been more disadvantageous than boys in many fields since their birth. Based on the findings about women's social status and their educational levels, women's status in the business and political life and the solution efforts about the determined problems are discussed. Finally, a solution-oriented perspective concerning the educational problems of women in Turkey is submitted.

Keywords: women, gender, education and women, women's education in Turkey

“Bir erkeği eğitirseniz bir adamı eğitirsiniz.

Bir kadını eğitirseniz, bir kuşağı eğitirsiniz...”

Brigham Young

Giriş

Toplumsal cinsiyet kavramı, geniş açılımları olan, oldukça kapsamlı bir kavramdır. Bu kavram, kadınlık ve erkekliğin toplumsal olarak kurulan, öğrenilen kalıplar olduğunu anlatır. Toplumsal cinsiyete duyarlı çalışmalar denildiğinde de kast edilen sadece “kadınları da dâhil etmek” değil, çalışmalarda farklı cinsel yönelimlerin ve ihtiyaçlarının farkında olunması ve bunlara yönelik ayrımcı tutumların dikkate alınmasıdır.

Cinsiyete dayalı iş bölümü, kadınlarla erkekleri farklılaştırmakla kalmaz, aynı zamanda toplumsal kaynaklara erişimlerini de etkiler ve eşitsiz kılar. Bu eşitsizlik, cinsiyete dayalı çeşitli ayrımcılık ve engellemelerle güçlenir; sadece kadınların değil, bütün toplumun ekonomik, siyasal, kültürel gelişmesi önünde ciddi bir engel haline gelir. Türkiye’de toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve ayrımcılığı; eğitimden çalışma yaşamına, sağlıktan karar mekanizmalarına katılıma kadar yaşamın her

alanında ciddi boyutlardadır. Bu eşitsizlik, yalnızca kadınları ve kız çocuklarını etkilemekle kalmamakta, aynı zamanda ülkenin demokratikleşmesinin ve kalkınmasının önünde de ciddi bir engel oluşturmaktadır. 2010 Türkiye Binyıl Kalkınma Hedefleri (BKH) Raporuna göre; coğrafi ve toplumsal cinsiyet farklılıklarıyla ilgili olan eşitsizliklerin, BKH'lere ulaşılmasının önünde engeller oluşturduğuna, Türkiye'de cinsiyet eşitliğini teşvik etme ve kadının güçlendirilmesini sağlama konusuna özel önem verilmesi gerektiğine dikkat çekmiştir. Eşitsizlikteki en temel boşluğun, kadının karar alma süreçleri ve iş gücü piyasasına katılımı ile ilgili olduğu anlaşılmıştır. Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi'ne göre Türkiye, cinsiyete dayalı farklılıklar konusunda, üreme sağlığı, güçlendirme ve iş gücü piyasasına katılım alanlarında 138 ülke arasında 77. sıradadır (Üstün, 2011; United Nations Development Programme [UNDP], 2012).

Kadının Eğitim Hakkı

Bireylerin toplumda etkin bir rol alması, toplumla uyum içinde yaşayabilmesi; haklarını bilmesi ve kullanabilmesi ile yakından ilişkilidir. Bu haklardan biri olan eğitim, diğer haklarını bilmesi ve kullanması açısından son derece önemlidir. Eğitim hakkını toplumun diğer üyeleriyle eşit ve etkili kullanan birey toplumun gelişiminde de etkin rol oynar.

Modern toplumun, üretken ve kaliteli bir yaşamın ön koşulu olan eğitim, günümüz dünyasındaki hızlı değişim ve gelişim sürecine uyum sağlama konusunda anahtar kavramdır. Bu nedenle günümüzde bir toplumun bireylerine vereceği eğitimin niteliği, toplumun tüm kesimlerini içine alması açısından büyük önem taşımaktadır (Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü Raporu, 2012). Eğitimin, bireyin yaşamını sürdürme, kendini geliştirme, toplumun bir üyesi olma ve toplumla uyum içinde yaşama gereksinimlerini karşılama yönünde önemli bir payı vardır. Bu durum, her insanın eğitilme ihtiyacı ve hakkını gündeme getirmektedir. Hak sahibi olmak, insanın insan olabilmesinin ölçütlerinden biridir. İnsanın özgürlüğü, haklarını tam ve eşit biçimde kullanılmasıyla olanaklıdır. İnsanın eğitim hakkı 19. yüzyıla kadar yalnız yönetimi elinde tutan soylularla varlıklara tanınırken, halkın eğitilmesi düşüncesi 1789 Fransa Devrimi ile başlamıştır. Daha geniş olarak eğitim hakkı, Birleşmiş Milletlerce benimsenen İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinde, Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim, Kültür Örgütü'nün (UNESCO) ve Avrupa Konseyi'nin temel ilkelerinde, İnsan Hakları Helsinki Son Senedi'nde,

Paris Antlaşması'nda, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı belgelerinde yer almıştır.

Eğitim hakkının kullanılmasına yönelik toplumda çeşitli sorunlar yaşanabilmekte, çeşitli engellerle karşılaşılabilir. Bu engellerden belki en önemlisi toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve/veya cinsiyetçi tutumlardır.

Dünya ülkelerinin pek çoğunda, yönetimlerin genellikle kadınlarla ilgili konuları ve kadınların çıkarlarını ana kalkınma politikaları içine almadığı görülmektedir. Hatta pek çok ülkede hâlâ kadın erkek eşitliğini reddeden yasalarla karşılaşmaktadır. UNICEF Raporlarına göre, günümüzde özellikle kadına yönelik ayrımcılık yadsınamayacak boyutlardadır. Kadına yönelik ayrımcılık, daha çocukluk döneminde, toplumsal ve kültürel kalıp yargılar nedeniyle aile ve toplumun, kız çocuğa erkek çocuktan daha az olanaklar tanınmasıyla başlamaktadır. Anne-babanın gerek genel sağlık bakımı gerekse eğitim bakımından çocuğa gösterdikleri özen açısından erkek çocuk daha avantajlı bir konuma sahip olmaktadır. Kadınların, toplumun her katmanında erkeklerle aynı ölçüde yerini alamadığı bir gerçektir. Bu durumun temel nedenlerinden biri, kadınların eğitimi alanındaki sorunlarda ortaya çıkmaktadır. Tarih boyunca, kadının eğitimi ile ilgili sorunlar hemen hemen bütün ülkelerde ilk sıralarda yer almıştır. 21. yüzyıl Türkiye'sinde de durumun kadınlar için çok farklılaşmadığı söylenebilir. Kadınların eğitim alanında erkekleri geriden izlemeleri; sağlıklı bir toplum, dengeli ve tutarlı bir aile yapısı açısından da değerlendirilmelidir. Türkiye'de, bütün çabalara rağmen, başta eğitim olmak üzere birçok alanda kadın ile ilgili eşitsizlikler söz konusudur. Bu eşitsizlikler, her eğitim kademesinde açık bir şekilde göze çarpmaktadır (Arat, 1999; Aktürk, 2006; Seven ve Engin, 2007).

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği, Türkiye'de pek çok alanla birlikte eğitimde de kendini göstermektedir. 2010 Türkiye Binyıl Kalkınma Hedefleri Raporu'na göre (UNDP, 2012), Türkiye ilköğretim düzeyinde cinsiyet eşitsizliğinin ortadan kaldırılması hedefine ulaşmasına rağmen, orta öğretimde eğitime devam etmeyen kız çocuklarının oranının kayda değer olduğunu vurgulamaktadır.

Türkiye'de Kadının Eğitim Hakkı

Türkiye, Birleşmiş Milletler tarafından 10 Aralık 1948 yılında yayımlanan **İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'ni** ilk onaylayan ülkeler arasındadır. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 26. maddesi, insanın eğitim hakkını hüküm altına almıştır. Ayrıca **1976 tarihli Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası**

Sözleşmesi (madde 3, 13, 14) ile herkese eğitim hakkı, cinsiyet eşitliği ve zorunlu ilköğretimi sağlama; **1979 tarihli Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi** (CEDAW) ile (madde 10) eğitimde cinsiyet eşitliğini ve herkese zorunlu temel eğitim hakkını sağlama yükümlülüklerini kabul etmiştir. Bununla birlikte, **1995 tarihli Pekin Deklarasyonu** (madde 69) eğitimi; bir insan hakkı ve eşitlik, kalkınma hedeflerine ulaşılması için gerekli bir araç olarak tanımlar (Başaran, 1996; Eğitim Şurası Raporu, 2004; Bin yıl hedefleri ve toplumda fırsat eşitliği, 2005). Bu belgelerde kadına ilişkin eğitimle ilgili düzenlemelerde pozitif ayrımcılık özellikle vurgulanmaktadır.

Türkiye'ye bakıldığında eğitim hakkının, başta Anayasa olmak üzere, Millî Eğitim Temel Kanunu ile İlköğretim ve Eğitim Kanunu'nda vurgulandığı görülmektedir. İlkokulun her yurttaş için zorunlu olduğu, 1876 Anayasası'ndan beri benimsenen bütün anayasalarda da yer almıştır (Başaran, 1996). Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 42. maddesine (II. Eğitim ve Öğrenim Hakkı ve Ödevi) göre; "kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz ve ilköğretim, kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunludur ve devlet okullarında parasızdır."

Yukarıda ifade edildiği gibi, bireylerin hedeflerine ulaşmasında eğitim önemli araçlardan biridir. Ancak kız çocukları ve kadınların eğitim hakkını kullanabilmeleri açısından dezavantajlı gruplar arasında olduğu görülmektedir. Aşağıda bu durumun göstergeleri konuyu somutlaştırmaktadır.

Örgün ve Yaygın Eğitimde Kadın

Türkiye'de kadınların eğitim durumları bazı istatistiklerle ele alınabilir. 2011 verilerine göre, Türkiye nüfusunun öğrenim düzeyi ve cinsiyete göre dağılımı Tablo 1'de sunulmuştur:

Tablo1: Öğrenim Düzeyine ve Cinsiyete Göre Türkiye Nüfusu*

Öğrenim Düzeyi	Toplam	Erkek	Kadın
Okuma yazma bilmeyen	3.171.270	553.704	2.617.566
Okuma yazma bilen fakat bir okul bitirmeyen	13.810.315	6.467.434	7.342.881
İlkokul mezunu	15.333.800	6.706.059	8.627.741
İlköğretim mezunu**	11.986.436	6.729.630	5.256.806
Ortaokul veya dengi okul mezunu	2.856.407	1.740.795	1.115.612
Lise veya dengi okul mezunu	11.883.336	6.859.021	5.024.315

Yükseköğretim veya fakülte mezunu	5.495.749	3.196.262	2.299.487
Yüksek lisans mezunu	401.773	238.359	163.414
Doktora mezunu	121.923	75.473	46.450
Bilinmeyen	1.984.626	1.035.890	948.736
Toplam	67.045.635	33.602.627	33.443.008

*6 ve daha yukarıdaki yaş grubu dâhil edilmiştir.

**Kesintisiz 8 yıl öğrenim görenler

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK], *Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Veri Tabanı, 2011.*

Tablo 1’de de görüldüğü gibi, 6 yaş ve yukarı nüfus içinde okuma yazma bilmeyen kadınların oranı %8, erkeklerin ise %1,7’dir (bu oranlara okuma yazma durumu bilinmeyenler dâhil değildir). Okuma yazma bilmeyen her 10 kişiden 8’ini kadınlar oluşturmaktadır. Yetişkin nüfus içinde (+15) okuma yazma bilmeyen kadınların oranı ise %9,8’dir. Kadınlarda okuryazarlığın düşüklüğünün temel nedenleri arasında; erken yaşta evlilik, kız çocuklarının okumasının önemsenmemesi/okumanın bir getirisinin olduğuna inanılmaması, olumsuz geleneksel kalıp yargılar, ailede kız çocuklarına anneye yardımcı gözü ile bakılması ve bu çocukların 10-11 yaşlarından sonra okuldan alınması gibi faktörler sıralanabilir. Genele bakıldığında, okuma yazma bilmeme oranı her iki cinsiyet içinde “genç yaş gruplarından ileri yaş gruplarına”, “kentsel nüfustan kırsal nüfusa” ve “batı bölgelerden doğu bölgelerine” gidildiğinde artış sergilemektedir. Ancak bu değişkenlerin her koşulda kadınlar üzerindeki etkisi erkekler üzerindeki etkisinden daha büyük olmaktadır (Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Raporu, 2011; Türkiye’de Kadının Durumu Raporu, 2012). Bunun yanı sıra Türkiye genelinde, öğrenim düzeyi yükseldikçe kadınların aleyhine farklar devam etmektedir. Örneğin, Türkiye’de okullaşma oranlarına bakıldığında (Tablo 2) kadınların oranı erkeklere oranla daha düşüktür. Bununla birlikte, 2009 verilerine göre, çeşitli nedenlerle ilköğretime devam edemeyen kız öğrencilerin sayısının erkek öğrencilerin iki katına yakın olduğu anlaşılmaktadır. İlköğretimde toplam okullaşma oranları, kız ve erkek çocuklarının okullaşma oranları ve okula devam etmeyen kız öğrencilerin oranları; kırsal alanlarda kentsel alanlarda olduğundan daha düşük olarak kaydedilmiştir.

Tablo 2: Türkiye'de Okullaşma Oranları (2011-2012 Öğretim Yılı)*

Öğrenim Düzeyi	Kız (%)		Erkek (%)		TOPLAM	
	3-5 yaş	4-5 yaş	3-5 yaş	4-5 yaş	3-5 yaş	4-5 yaş
Okul Öncesi	30,49	44,56	31,23	43,50	30,87	44,04
	98,56		98,77		98,67	
İlköğretim	98,56		98,77		98,67	
Ortaöğretim	66,14		68,53		67,37	

*Millî Eğitim Bakanlığı [MEB](2012)

Tablo 2'de görüldüğü gibi, 2011-2012 öğretim yılında, okul öncesi eğitimde 3-5 yaş grubunda okullaşma oranı toplamda %30,87 olup kız çocukları için %30,49; erkek çocukları için ise %31,23'tür. 4-5 yaş grubuna bakıldığında ise söz konusu oranın toplamda %44,04; kız çocukları için %44,56; erkek çocukları için ise %43,50 olduğu görülmektedir.

Türkiye'deki okul öncesi eğitim oranı son yıllarda gelişme göstermesine rağmen, hâlen istenilen düzeyin altındadır. Avrupa Birliği ülkelerinde okul öncesi eğitimde okullaşma oranının %88,4 olduğu görülmektedir. Ülkemizdeki rakamların nispeten düşük olmasının temel nedenleri olarak ailelerin okul kaydı, çocukların beslenmesi, giyimi ve eğitim materyalleri için gerekli olan maliyetleri karşılamakta zorlanması gösterilmektedir (Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü, Türkiye'de Kadının Durumu Raporu, 2012). "Millî Eğitim Bakanlığı 2010-2011 öğretim yılı için 57 ilde okul öncesi eğitimi zorunlu hale getirmiştir." (Ertürk Keskin, 2012, s. 4) Bu çerçevede önümüzdeki yıllarda okul öncesi eğitimde okullaşma oranlarındaki artışın devam edeceği beklenmektedir.

Millî Eğitim Temel Kanunu gereğince kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunlu kılınan ve temel eğitim olarak kabul edilen sekiz yıllık ilköğretim süreci, 6-14 yaş grubundaki çocukların eğitimini kapsamakta olup devlet okullarında parasız olarak verilmektedir. Tablo 2'de de görüldüğü gibi, 2011-2012 öğretim yılında net okullaşma oranı %98,67 olmuş, erkek ve kız çocukları için net okullaşma oranı sırasıyla %98,77 ve %98,56 olarak gerçekleşmiştir.

Millî Eğitim Bakanlığı Örgün Eğitim İstatistikleri 2011-2012 verilerine göre, ilköğretimde kız çocuklarının net okullaşma oranının en düşük olduğu iller Van (%86,60), Yozgat (%93,76) ve Tokat (%94,05); en yüksek olduğu iller ise Mersin

(%100,00) ve Amasya'dır (%100,00). Bu da bölgeler arası/iller arası eşitsizlikleri gündeme getirmektedir. Bu ortalamalar doğal olarak genel ortalamayı etkilemektedir.

İlköğretime geç kayıtlar, bitirmeden ayrılanlar ile başta kızlar olmak üzere kırsal kesimdeki çocukların eğitime erişimindeki sorunlar; okullaşma oranının istenilen düzeyde olmasını engelleyen başlıca faktörlerdir. Özellikle okul terklerinin kız çocukları arasında erkek çocuklarına göre daha yüksek olduğu, beşinci ve altıncı sınıflarda yoğunlaştığı görülmektedir. Güneydoğu ve Doğu Anadolu bölgelerimizdeki kız öğrencilerin eğitim görmelerini engelleyen ciddi faktörlerin varlığına işaret edilmektedir (Kocabaş, Aladağ ve Yavuzalp 2004; ASPB, 2008). Kılıç ve Tanman (2009) çalışmalarında, Türkiye'deki ilköğretim okullarında fırsat eşitsizliği sorunu olduğunu, bu sorunun, çocukların (özellikle kız çocuklarının) okula gitme oranlarında, okul, öğretmen ve derslik başına düşen öğrenci sayılarında kendini gösterdiğini ve bu sorunların giderilmesi için çalışmaların yoğun şekilde devam etmesi gerektiğini belirtilmektedir. Kız çocuklarının okula başlama ve devam etmeleri için okullaşma oranlarının düşük olduğu bölgelerde yaptırımlar artırılmalı ve düzenli olarak denetlenmelidir. Ancak en önemli müdahalelerden biri, ebeveynleri bilinçlendirmeye yönelik eğitim programlarının düzenlenmesi ve bu programların sürdürülmesi gerekliliğidir. Becker, eğitilmiş anne-babaların çocuklarını takdir etme, cesaretlendirme ve okula hazırlama konusunda daha fazla bilgi ve beceriye sahip olacağından anne ve babanın eğitiminin önemine değinmektedir (1991; aktaran, Parkman, 1999). Ayrıca Özçelik (2012), çocukların taklit ederek öğrendiğini, 3-5 yaş arasındaki kız çocukların annelerini, erkek çocukların babalarını model aldığını, çocuğun anne-babadan görerek öğrendiğini, ev içi görevlerin kız çocuklarına ev dışı görevlerin ise erkek çocuklara verilmesiyle çocukların gelişiminin etkilendiğini, ancak anne-babaların cinsiyetçi bakış açısından sıyrılarak insan yetiştirdiklerini düşünmelerinin gerektiğini, yani kız çocuğu-erkek çocuğu yetiştirme gibi yaklaşmamaları gerektiğini, bu nedenle de anne-baba eğitiminin önemli olduğunu ifade etmektedir. Bu anlamda ülkemizde ana-baba eğitimi programları sürdürülse de bu programları nitelik ve nicelik açısından tartışmak gerekir. Ayrıca, rol model olması açısından kırsal kesimde, kadın meslek elemanlarının (öğretmen, doktor, sağlık memuru... vb.) istihdamı desteklenmeli ve düşük gelirli ailelere ve kız çocuklarına maddi destek, burs vb. olanaklar yaratılmalıdır.

Tablo 2'de görüldüğü gibi, 2011-2012 öğretim yılında ortaöğretimde erkek ve kız çocukları için net okullaşma oranı sırasıyla %68,53 ve %66,14 ve toplamda

okullaşma oranı %67,37 olarak gerçekleşmiştir. 2011-2012 öğretim yılında iş gücü piyasasına ara eleman yetiştiren mesleki ve teknik ortaöğretime devam eden 2.090.220 öğrencinin %45'ini kızlar oluşturmaktadır. Bu kızların çoğunluğu Kız Meslek Lisesi, Anadolu Kız Meslek Lisesi gibi öğrencilerin çoğunluğunu kızların oluşturduğu okul/kurumlara devam etmektedir. 9. Kalkınma Planı'nda, mesleki ve teknik eğitimde kaydedilen ilerlemeye karşın, eğitim sisteminin iş gücü piyasasının taleplerini karşılamakta yetersiz kaldığının ve bu talepleri karşılamak üzere özellikle gençlerin istihdam edilebilirliklerinin artırılması için yeni mekanizmalara ihtiyaç duyulduğunun altı çizilmektedir.

Yükseköğretime bakıldığında; 2011 yılında, ülkemizde 104'ü devlet, 62'si vakıf olmak üzere toplam 166 üniversite varken; yükseköğretimde okullaşma oranı %33,06 olarak belirlenmiştir. Kadınlar açısından bu oran %32,65 düzeyindedir. Lisansüstü düzeyde yüksek lisans ve doktora programlarına devam eden öğrencilerin ise %46,1'ini kadınlar oluşturmaktadır (MEB, 2012).

Özetle, ülkemizde örgün eğitimde okullaşma oranları, yıldan yıla artış gösterirken diğer taraftan cinsiyetler arası eşitsizlikler hâlen devam etmektedir. Özellikle kırsal bölgelerde öğrenim düzeyinin yükseliyor görünmesine karşın, okuldan kopuşlar devam etmekte ve bu kopuşlar daha çok kız çocuklarında görülmektedir.

Kadınların eğitim durumunu yaygın eğitim açısından da ele almak, konuyu bütünlüklü tartışmak açısından gereklidir. Yaygın eğitim; örgün eğitimin yanında ve dışında, bilgi, beceri, meslek kazandırmaya ve bireysel ve toplumsal gelişmeyi sağlamaya yönelik tüm programlanmış eğitim etkinliklerini kapsar. MEB 2012-2013 öğretim yılı verilerine göre, yaygın eğitim kapsamında açılan kurslarda eğitim gören 8.071.508 kursiyerin 4.181.933'ünü (%51,81) kadınlar, 3.889.575'ini erkekler (%48,19) oluşturmaktadır (Türkiye Büyük Millet Meclisi [TBMM], 2009; TÜİK, 2011; MEB, 2013; ASPB, 2012). Bu oranlar, kadının örgün eğitim yerine mesleğe yönlendirme açısından daha fazla kabul edildiği ve yönlendirdiği düşüncesini akla getirebilir.

Cinsiyet eşitsizliğindeki söz konusu durumun kız çocuklarının eğitimine nasıl yansıdığı yukarıda da özetlendiği gibi açıktır. Kız çocuğunun doğumdan itibaren erkek çocuklarına göre daha dezavantajlı olduğu pek çok alanda kendini göstermektedir. Bu eşitsizlikler üniversite eğitimi olanağına kavuşma kadar meslek tercihlerine de yansımaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) Kadın İstatistiklerine (2011) ve Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü'nün Türkiye'de

Kadının Durumu Raporu'na (2012) göre, kadınların meslek seçimi ile ilgili verilere bakıldığında Diş Hekimliği, Eczacılık, Edebiyat, Dil, Tarih ve Coğrafya, Fen, Eğitim, Güzel Sanatlar, İlahiyat ve Mimarlık Fakültelerinde eğitim gören kadın oranının erkeklerden fazla; Tıp, Mühendislik, Ziraat, Veterinerlik, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültelerinde erkek öğrencilerin kadınlara göre çoğunlukta olduğu görülmektedir. Teknik bilimlerde okuyanların %70'inden fazlasını erkek öğrenciler oluşturmaktadır. Toplumda kadınların seçeceği ya da edineceği mesleklerde de toplumsal cinsiyet rollerinin baskın etkisi olduğu görülmektedir. Akademik personelde kadınların daha iyi bir durumda olduğu düşünülebilir. Acar'a (1993) göre, 1923'ten sonra kadınların yükseköğretimde her pozisyonda yer almaları ve temsil edilebilirliği açısından oldukça büyük adımların atıldığı söylenebilir. Günümüzde ise akademik kadrolarda (profesör, doçent, yardımcı doçent, öğretim görevlisi, araştırma görevlisi ve okutman) çalışan kadınların tüm kadrolardaki oranı yaklaşık %40,8'dir. Toplumsal cinsiyet rolleri ve cinsiyet temelli bakış açısı burada da kendini göstermekte ve akademik kadrolarda çalışan kadınların daha azı yönetici kadrolarına atanmaktadır. Örneğin, rektörlerin sadece %5,6'sı kadındır. Erkek egemenliğinin, cinsiyetçi tutumların burada da devam ettiği söylenebilir.

Siyasal Yaşam ve Kadının Eğitimi

Özgen ve Ufuk'a (2001, s. 1063) göre, "21. yüzyılın eşiğinde tüm ülkeler demokratikleşmek, çağdaşlaşmak ve geleceğe katkıda bulunmak istemekte ve kalkınmanın odak noktasının insan olduğu gerçeğini dikkate alarak eğitimi en geçerli yatırım olarak kabul etmektedirler. Yüzyıllar boyunca kadınlar üretimin her aşamasında önemli roller üstlendikleri hâlde, kalkınmanın olanaklarından eşit pay alamamışlardır. Bu durumun temel nedeni ise eğitim olanaklarından yeterli ölçüde yararlanamamış olmalarıdır."

Kadının eğitimi siyasal yaşama katılımında da önemli bir yerde durmaktadır. Kadınların siyasal yaşama katılımı, erkeklere oranla oldukça düşük seyretmektedir. Sivil toplumun temel olduğu örgütlerin üst düzey yönetimlerinde de kadınların temsili düşündürücü durumdadır. Kadın Adaylarını Destekleme Derneği'nin (KADER), 2012 tarihli bildirisinde, 2011 genel seçimlerinden sonra, hükümetteki 26 bakandan 1'nin, 2 bin 924 belediye başkanından 26'sının, 34 bin 210 muhtardan 65'nin, 81 validen 1'nin, 103 rektörden 5'nin, 185 büyükelçiden 21'inin kadın olduğu; 26 müsteşar arasında, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'nda,

Yargıtay'da, Sayıştay'da ve DİSK, TÜRKİŞ, HAK-İŞ, KAMU-SEN, MEMUR-SEN, TOBB, MÜSİAD, TZOB, TESK Yönetim Kurullarında hiç kadının olmadığı belirtilmiştir. Bu durum, kadın nüfusunun okullaşma oranlarındaki artışın ve meslek seçimlerinin toplumsal statüde yeterince etkin rol alamadığının da bir göstergesi olarak yorumlanabilir. Tan, daha çok kadının eğitime katılması veya uzun süre sistem içinde kalmalarının eşitlik sağlamaya yetmeyeceğini; okul ya da eğitim sisteminin toplumsal cinsiyete yönelik yeni ölçütlerin, rollerin, tutumların gelişmesi için ortam olarak kullanılmasını vurgulamış ve kadınların her düzeyde eğitim politikalarının belirlenmesine katılması gerektiğine işaret etmiştir (aktaran Kuzgun ve Sevim, 2004).

Çalışma Yaşamı ve Kadının Eğitimi

Son yirmi yılda dünya çapında kadınların istihdama katılım oranlarının yükseldiği belirlenmiştir. Bu yükselişte, kadınların geçimlik tarım ve hane içi üretimden ücretli ekonomiye geçişinin etkili olduğu anlaşılmıştır. Bunun yanı sıra bu yükseliş gelişmiş ülkelerde istihdam ve çıktının, imalattan, hizmetler sektörüne doğru, gelişmekte olan ülkelerde ise tarımdan, imalat ve hizmetler sektörüne doğru kayması şeklinde gerçekleşmiştir. Ancak kadınların dünya çapında iş gücü piyasalarında önemli eşitsizliklerle yüz yüze olduğu ve işin kalitesi, koşulları ve ücreti ile ilgili olarak erkek ve kadın arasında büyük eşitsizlikler olduğu görülmektedir. Cinsiyet temelli mesleki ayrışmanın hâlâ çok belirgin olduğu görülmesine karşın birçok bölgede zayıflamaya başladığına dair göstergeler de bulunmaktadır. Bununla birlikte, CEDAW Komitesi'nin 2005 Türkiye Raporu, kadınların özellikle kentlerde, son derece düşük oranlarda iş gücüne katıldıkları, istihdam alanında doğrudan ve dolaylı şekillerde ayrımcılığa uğradıkları gerçeğine karşın bu alanda etkili önlemler alınmadığına ilişkindir. Devletin iktisadi planlamada toplumsal cinsiyet konusunda bir perspektifinin bulunmadığı da vurgulanmıştır (Toplumsal gelişmede kadının rolü üzerine 1999 dünya raporu, 1999; Acar ve Arıner, 2009).

Türkiye'deki kadınların eğitim düzeyi ile iş gücüne katılım oranları arasında pozitif bir ilişki görülmektedir. Ancak TÜİK 2008 İş Gücü İstatistiklerine göre, istihdam edilenler arasında okuma yazma bilmeyen kadınların erkeklerden yaklaşık yedi kat fazla olduğu, buna karşın lise altı eğitimli erkeklerin kadınlardan 1.2 kat daha fazla olduğu anlaşılmaktadır. Bu veriler Türkiye'nin iş gücü piyasasındaki düşük eğitim sorununun daha çok bir "kadın sorunu" olduğunu ortaya koymaktadır

(Parlaktuna, 2010). Eğitim, kadınların ekonomik kalkınmadaki rolünü belirleyen ve onların istihdama tam katılımına yardımcı olan en önemli faktördür. Alpaydın (2008) tarafından yapılan bir çalışma, eğitim durumu ve yoksulluk arasında ters orantı olduğunu göstermektedir. Eğitim durumu yükseldikçe yoksulluk oranları önemli ölçüde azalmaktadır. Eğitim; iş gücünün verimliliğini arttırmakta, aile gelirini yükselterek yoksulluğun azaltılmasını sağlamakta, sağlık ve beslenmeyi geliştirmekte, doğurganlığı azaltmakta ve dolayısıyla bir ülkenin toplumsal ve siyasal gelişimine katkıda bulunmaktadır (Özgen ve Ufuk, 2001; aktaran Kızılgöl, 2012).

Eğitim olanağı kadının her alanda yerini alması bakımından ayrı bir öneme sahiptir. TÜİK (2010) verilerine göre, “cinsiyete dayalı ücret farkı” verilerinde eğitim düzeyi yükseldikçe kadınların gelir düzeyinin arttığı ancak tüm düzeylerde erkeklerden daha düşük gelire sahip oldukları görülmektedir. Buna karşın TÜİK’in “Aile Yapısı Araştırması”, kadınların iş gücüne katılımı konusunda endişe verici sonuçlara sahiptir. Araştırmada “Kadın çalışmamalıdır” görüşüne sahip erkekler %23; kadınlar ise %10 oranındadır. Bununla birlikte “Kadının asli görevi çocuk bakımındır ve ev işleridir” düşüncesi erkeklerde ve kadınlarda en yüksek yüzdeyi yakalamıştır (%64,7 ve %60,7). Bu bulgu da, kadının toplumda toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında nasıl kabul edildiğine ilişkin önemli bir veri sunmaktadır. Bir başka deyişle, kadının eğitimi ya da diğer niteliklerinden çok, ev ve çocuk bakımı işleri onun rolünü belirleyici bir özellik taşımaktadır. Bununla birlikte, Kuzgun ve Sevim (2004) tarafından yapılan bir çalışmada, kadınların eğitim düzeyi arttıkça kadının çalışmasına yönelik olumlu tutumlarının arttığı, buna karşılık sadece üniversite eğitim almış erkeklerin kadının çalışmasını olumlu olarak değerlendirdiği belirlenmiştir. Eğitim düzeyinin yükselmesiyle kadının çalışmasına karşı olumlu tutumların artması Demirel ve arkadaşları (2000; aktaran Kuzgun ve Sevim, 2004) tarafından yapılan çalışmada da vurgulanmaktadır. Bu bulgular, eğitimin bireylerin toplumsal yaşamına ve kararlarına etkisindeki yerine ilişkin umut verici bulgular olarak değerlendirilebilir.

Genel olarak kadının eğitiminin kadının toplumdaki konumuna yansımaları bazı açılardan özetlenebilir. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verileri irdelendiğinde kadınının yeri, kadınla ilgili toplumsal rol ve beklentiler ile kadının davranış biçiminin eğitim durumlarına göre değiştiği anlaşılmaktadır. Örneğin, 2011 verilerine göre, 16-19 yaş aralığında ilk evliliklerini yapan kadınların herhangi bir okul bitirmeyen ya da ilköğretim mezunu olduğu, bu oranların öğrenim düzeyi yükseldikçe düştüğü anlaşılmaktadır. Erken evlilik ya da nişanlanma nedeniyle

İlköğretime devam etmeyen kız öğrencilerin sayısı 675, erkek öğrencilerin ise 18'dir. Yükseköğretim mezunu kadınların ortalama evlilik yaşları, 25-29 aralığındadır. Bu veriler, eğitimi olmayan ya da eğitimine devam etmeyen kadınların evlendiğini ve ev kadını olma rolünü benimsediğini ya da zorunda bırakıldığını akla getirmektedir. Eğitimin, kadınların iş gücüne katılımındaki rolü düşünüldüğünde kadının çalışmaması daha iyi anlaşılabilir. TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu, 2009 yılında hazırladığı "Erken Yaşta Evlilikler Hakkında İnceleme" konulu raporda, dünyada birçok çalışma ve raporun, erken evliliklerle yetersiz eğitimin ilişkisini ortaya koyduğuna vurgu yapmaktadır. Yani, ebeveynlerin ve çocukların eğitim düzeyi düştükçe erken evliliklerin oranı artmaktadır. Erken yaşta evlilikleri önlemenin temel unsuru eğitimidir. Eğitimsizliğin önüne geçemeyen toplumlarda erken evliliklerin de önlenmesi imkânsız hâle gelmektedir. Ayrıca TÜİK'in 2008 verilerine göre, eşi ya da birlikte olduğu kişi(lerden) fiziksel ya da cinsel şiddet yaşayan kadınların çoğunluğunun eğitim almamış/ilköğretilimi bitirmemiş olduğu görülmektedir. Kadınlar şiddete karşı sessiz kalmak/ağlamak/susmak gibi tepkiler gösterdiklerini ve şiddetle karşılaştıklarında nereye başvurabileceklerini bilmediklerini belirtmişlerdir. Ancak kadınların eğitim düzeyi arttıkça şiddete karşı çözüme yönelik tepkilerinin de çeşitlendiği görülmektedir. İstatistiklere göre, kadınların eş ya da birlikte olduğu kişilerden şiddet görmesi halinde ilgili kurum ve kuruluşlara başvurma, çevresiyle paylaşma, evi terk etme gibi davranışları eğitim düzeyi yükseldikçe artmaktadır. Bu durum, eğitim düzeyinin artması ile kadınların bu ve buna benzer sorunlarıyla baş etme konusundaki çabalarını da arttırdığı söylenebilir.

Ufuk ve Özgen (2001), eğitimin birçok alanda kadının ilerlemesi için bir başlangıç noktası oluşturduğunu ifade etmiştir. Bununla birlikte, eğitim, kadının toplum içindeki konumu ve istihdam olanakları üzerinde etkili olan en önemli faktörler arasında gösterilse de araştırmalar, kadının eğitilmiş olmasının sosyokültürel yapı ile başa çıkabilmesi için her zaman yeterli olmadığını, toplumda geleneksel bir kadın imajının ve sosyal bir baskının olduğunu göstermektedir. Yukarıda sunulan araştırma verileri bu konuya da açıklık getirmektedir.

Kadını dikkate almayan, sorunlarına çözüm üretmeyen bir kalkınma programının başarıya ulaşması da mümkün görünmemektedir. Gerçekçi olan, kadın ve erkeklerin kalkınma süreci ile aktif olarak bütünleşmelerini sağlayacak yöntemler ve çözümler üzerinde durmak, kadın ve erkeğin birlikte eğitilip yönlendirileceği disiplinler arası projeler üretmektir. Okullardaki eğitim sürecinin ve ortamının da bu durumu desteklemesi gerekmektedir. Konuyla ilgili

olarak üzerinde çok konuşulan ancak sorunların çözüme ulaştırılması konusunda yetersiz kalınan, bununla birlikte öğrencilerin eğitiminde son derece önemli araçlardan “ders kitapları” örneği dikkat çekicidir. Örgün eğitim kurumlarında okutulan ders kitapları ve niteliği öğrencilerin toplumsal açıdan beklenen davranışları kazanmaları ve bekleneni gerçekleştirmeleri açısından son derece önemlidir. Eğitim-Sen’in “Ders Kitaplarında Toplumsal Cinsiyet Ayrımcılığı” (2009) başlıklı çalışmasında, incelenen ders kitaplarında, kadınların ve erkeklerin toplumsal cinsiyete ilişkin kalıp yargılara uygun roller, mekânlar ve eylemler içinde yer aldığı ifade edilmiştir. Ders kitapları aracılığıyla geleneksel cinsiyetçi bakış açısı yeniden üretilmektedir. Ayrıca Kırbasoğlu Kılıç ve Eyüp (2011) tarafından yapılan bir çalışmada incelenen 6. sınıf Türkçe ders kitapları ile ilgili olarak, kadın ve erkeklere sunulan toplumsal cinsiyet rollerinin, geleneksel anlayışın etkisinde kaldığı belirlenmiştir. Kitaplarda, erkeklerin kadınlardan daha fazla yer aldığı; meslek rollerinde erkeklerin kadınlara oranla daha farklı ve çeşitli meslek grupları içerisinde sunulduğu ve aile içi rollerde kadınların daha çok temsil edildiği gösterilmiştir. Kitaplarda ev işleriyle ilgili rollerde kadın evin içinde, erkek ise evin dışında ve evin geçimini sağlayan aile bireyi olarak sunulmuştur. Kişilikle ilgili toplumsal cinsiyet rollerinde ise kadınlar zayıf ve pasif, erkekler güçlü ve zeki bireyler olarak gösterilmiştir. Görüldüğü gibi ders kitaplarımız cinsiyet rollerini sağlıklı bir temelde inşa etmektedir. Kadının insan hakları konusunda duyarsızdır. Ayrıca günümüzde, ilköğretimden lise son sınıfa kadar okutulan ders kitaplarının büyük çoğunluğu; bilimsel bakış açısıyla yazılmamıştır, cinsiyetçidir, ülke ve dünya sorunlarına yabancı bir bilgi yığınından ibarettir. Dahası resim, fotoğraf ve diğer görsel öğeler konusunda özensizdir (Gümüşoğlu, 2008). Tarih Vakfı ve Türkiye Bilimler Akademisi’nin birlikte yürüttüğü “Ders Kitaplarında İnsan Hakları Projesi” sonuçlarına dayalı olarak oluşturulan raporda (2009), ders kitaplarında cinsiyet, etnik, dinsel, kültürel kimlik, dil, siyasal görüş ya da toplumsal sınıf açısından ayrımcılık yapan ya da böyle bir ayrımcılığı çağrıştıran ifadeler yer verilmemesi gerektiği vurgulanmış, kız çocuklarına ve kadınlara belirli toplumsal rollerin yakıştırılması ve bunun sürekli pekiştirilmesi anlamına gelecek ifade ve uygulamaların ders kitaplarından çıkartılması gerektiği ifade edilmiştir. Ders kitaplarında yapılacak bu düzenlemelerin yanı sıra okulda verilen mesajlar da ayrı öneme sahiptir. Bir rol model olarak öğretmenler, sınıf içi tutum ve davranışlarına dikkat ederek toplumsal cinsiyet ayrımcılığını gündeme getiren ve bunları öğrencilerin model almasına neden olacak davranışlardan uzak durmalıdırlar. Bu konuda Millî Eğitim Bakanlığına önemli görevler düşmektedir.

Soruna Yönelik Çözüm Çabaları

Eğitimde cinsiyet eşitliğinin ve ilköğretimde %100 okullulaşmanın sağlanması hedefi çerçevesinde ülkemizde son yıllarda çeşitli kampanya, girişim ve projeler hayata geçirilmektedir. Özellikle 2004 yılı ve sonrasındaki dönem içerisinde gerek devlet kurumları gerekse sivil toplum kuruluşları ve medya liderliğinde gerçekleştirilen proje ve kampanyaların hepsinin iyi uygulama örneği olma özellikleri çok güçlüdür ve her biri kız çocukların okula erişim sorununu farklı bir boyutuyla ele almıştır. Millî Eğitim Bakanlığı, UNICEF, UNESCO ILO, sivil toplum kuruluşları, medya, özel kurum ve kuruluşlar aracılığıyla eğitim kampanyaları başlatılmıştır. Kampanyaların bir kısmı sonuçlandırılmış bir kısmı ise hâlâ devam etmektedir. “Haydi Kızlar Okula”, “Eğitimime %100 Destek”, “Baba Beni Okula Gönder”, “Kardelenler”, “Deniz Yıldızı”, “7 Çok Geç”, “Önce Çocuklar” kampanyaları ve projeleri örnek olarak sayılabilir. Bunların dışında Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği'nin Turkcell A.Ş. ile hayata geçirdiği “Çağdaş Türkiye'nin Çağdaş Kızları Projesi”, farklı kurumlarla işbirliğinde yürütülen “Anadolu'da Bir Kızım Var Öğretmen Olacak Projesi” diğer örneklerdendir. Medya tarafından oluşturulan kampanyaların en kapsamlı olanı *Milliyet* gazetesi tarafından gerçekleştirilen “Baba Beni Okula Gönder” kampanyası olmuştur. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü tarafından “Kadın Erkek Eşitliği ve Toplumsal Cinsiyet Eğitim”leri de yapılan çalışmalar arasında göze çarpmaktadır. Ayrıca bu alanda çalışma yapan nice kurum ve yapılan nice proje bulunmaktadır. Bu sayılanlar arasında Millî Eğitim Bakanlığı ve UNICEF'in (United Nations International Children's Emergency Fund), kız çocuklarının okullulaşma oranının en az olduğu 50 ilde kaliteli temel eğitim aracılığıyla okullulaşma oranını arttırarak 2005 yılına kadar ilköğretimde cinsiyet eşitliğini sağlamayı amaçladığı “Haydi Kızlar Okula” kampanyası 250 bin civarında kızın okula başlaması sağlanmıştır. Söz konusu kampanya, proje ve girişimlerin hepsi kendi çalışma alanlarında etki yaratarak kız çocuklarının eğitimi konusunda toplumu, medyayı daha duyarlı hâle getirmede ve kızların engelleri aşarak eğitime erişimlerinde önemli rol oynamışlardır (Çameli, 2008; UNICEF, 2007). Diğer taraftan kız çocuklarının eğitim hakkından yararlanabilmeleri için zorunlu eğitim süresinin uzatılması gerektiği yıllarca ifade edilen önemli bir öneridir. 2012-2013 öğretim yılından itibaren ülkemizde kesintisiz 8 yıllık zorunlu eğitimin yerini kesintili 12 yıllık zorunlu eğitim (4+4+4) almıştır. Bu yasa bazı çevrelerde olumlu karşılanırken bazı çevrelerde bu sürecin kesintili hâle getirilmesi ile çocuk gelinleri ve çalışan çocuk sayısını arttıracığı yönündeki düşünceler, kız çocukları

için eğitim sürecinden kopma ve toplumsal eşitsizliği derinleştirme sonuçlarını da beraberinde getireceği endişesini oluşturmuştur.

Sonuç

Eşitlik yönündeki çabaların etkisi, toplumsal cinsiyet konularının diğer siyasal, ekonomik ve kültürel hedeflerden ayrı bir alan olarak ele alınması durumunda, son derece sınırlı kalmaktadır. Oysa bütün bu hedefler ve farklı sektörler ile toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması hedefi arasındaki bağlantıların kurulabilmesi durumunda, hem eşitliğin sağlanmasında hem de demokratikleşme ve kalkınma hedefleri açısından ciddi bir ilerleme sağlanabileceği görülmektedir (Üstün, 2011). Toplumsal cinsiyet eşitliğini ana politika, plan ve programlara yerleştirme amacını bir strateji olarak Birleşmiş Milletler (1997; aktaran, Çakır, 2005, s.48) şöyle tanımlamaktadır: “Yasa, politika ve programları da kapsamak üzere, planlanan herhangi bir hareketin kadınlar ve erkekler açısından doğuracağı sonuçları belirleme sürecidir. Kadın ve erkeklerin kaygı ve deneyimlerini, politik, ekonomik ve sosyal alanlardaki politika ve programların tasarlanması, uygulanması, izlenmesi ve değerlendirilmesinin bütüncül bir boyutu haline getirerek, kadın ve erkeklerin eşit fayda sağlamasını ve eşitsizliğin ortadan kaldırılmasını amaçlayan bir stratejidir.”

Dünya Kalkınma Raporu’na (2012) göre, toplumsal cinsiyet eşitliği aynı zamanda bir kalkınma aracı olarak da önemlidir. Toplumsal cinsiyet eşitliği ekonomide akılcılıktır ve üç yolla ekonomik etkinliği arttırabilir ve diğer kalkınma çıktılarını iyileştirebilir. Birincisi, kadınların eğitime, ekonomik fırsatlara ve üretken girdilere erkeklerle aynı düzeyde erişebilmesini önleyen engelleri kaldırmak birçok verimlilik kazanımları sunabilir ki bu kazanımlar giderek daha rekabetçi, daha küresel hâle gelen bir dünyada çok daha önemlidir. İkincisi, kadınların mutlak ve göreceli statülerinin iyileştirilmesi, çocuklara yönelik olanlar da dâhil olmak üzere birçok diğer kalkınma çıktısını besler. Üçüncüsü, kadınlar ve erkeklerin sosyal ve siyasi açıdan aktif hâle gelmek, kararlar almak ve politikaları şekillendirmek için eşit şansa sahip oldukları bir alan yaratmak; zaman içinde temsil gücü daha yüksek, daha içermeci kurumların ve politika tercihlerinin önünü açarak daha iyi bir kalkınma yolu sunacaktır.

Sonuç olarak kadının toplumsal anlamda rol ve statüsü olarak doğru yerde olmasının, ülkenin gelişimi açısından son derece önemli olduğu, bunun yolunun da bilinçli ve nitelikli bir eğitim süreciyle gerçekleşebileceği söylenebilir.

Seven ve Engin'e (2007) göre, kadının eğitimi, tüm zamanlarda sürekli tartışma konusu oluşturmasına ve çeşitli girişimlerde bulunulmasına karşın, bir sorunlar yumağı olarak güncelliğini korumaktadır. Bunun temel nedenlerinden birinin, kadını bir birey olarak kabul etmek yerine, konuyu cinsiyetçi bakış açısı ile ele almanın ve bu yönde politikalar yürütmenin olduğu söylenebilir. Bu düşüncenin önüne geçmek, konuyu "insan olma" açısından değerlendirme ile olanaklı görünmektedir. Ancak bu değerlendirme sürecinin sağlıklı olabilmesi "hak, fırsat ve sorumluluklarda kadın erkek eşitliğini hayata geçirmek" perspektifinden bakmakla mümkün olacaktır. Uysal'a (1981) göre, Atatürk, eğitimin işlevsel bir değer kazanması gerektiğinin altını çizmiştir. Yani eğitim; üreten, toplumun gelişmesine katkıda bulunan nesiller yetiştirmek durumundadır. Eğitim bu görevini yerine getirirken cinsiyet ayrımına gitmemeli, kızları eğitim hakkından yoksun bırakmamalıdır. Gelecek nesillerin yetişmesinde kadınların rolü ortada iken uygarlık yolunda bu durum göz ardı edilemez. Atatürk, kadınların, ana olarak eğitici olmalarından dolayı toplumdaki yerinin önemi üzerinde durmaktadır. Çocuklarının ilk eğiticiyi olacak olan kızların eğitimleri ve öğretim görmeleri önemlidir.

Kaynakça

- Acar, F. (1993). Women and university education in Turkey. *Higher Education in Europe*, 18, ss. 65-77.
- Acar, F. ve Arıner, H. O. (2009). *Kadınların insan hakları ve toplumsal cinsiyet eşitliği*. Erişim tarihi: 16 Mart 2014, http://www.mulkiyeteftis.gov.tr/ortak_icerik/mulkiyeteftis/kadin.pdf.
- Aile yapısı araştırması*. (2006). Türkiye İstatistik Kurumu. (2006). Erişim tarihi: 22 Şubat 2014, http://www.tuik.gov.tr/veribilgi.do?alt_id=41.
- Aktürk, S. (2006). *Avrupa Birliği sürecinde Türkiye’de çocuk hakları ve güvenliği* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Mustafa Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Alpaydın, Y. (2008). Türkiye’de yoksulluk ve eğitim ilişkileri. *İlem Yıllık*, 3 (3), ss. 49-64.
- Arat, N. (1999). Kadınların insan hakları. *Kadın Araştırmaları Dergisi*, 5, ss. 5-10.
- Ayvaz Kızılgöl, Ö. (2012). Türkiye’de eğitimde cinsiyet eşitsizliğinin yoksulluk üzerindeki etkisi. *Yönetim ve Ekonomi*, 1 (19), ss. 179-191.
- Başaran, İ. E. (1996). *Eğitim yönetimi*. Ankara: Yargıcı Matbaası.
- Bin yıl hedefleri ve toplumda fırsat eşitliği*. (2005). Ulusal ve Yerel Sivil İzleme Grupları 2005 Yılı Değerlendirme Raporu. Anne Çocuk Eğitim Vakfı, Kadın Adayları Destekleme ve Eğitim Derneği.
- Binyıl kalkınma hedefleri, evet deyin*. (2007). UNICEF. Erişim tarihi: 19 Şubat 2014, http://www.unicef.org/turkey/sy16/_is16.html.
- Çameli, T. (2008). *Kız çocukların ilköğretime erişiminde Türkiye’den örnekler*. Ankara: Anne Çocuk Eğitim Vakfı Yayınları.
- Çakır, S. (2005). Eşitsizliğin parlamentodaki tezahürü: Türkiye’de parlamentoda kadın. *Eğitim Bilim Toplum*, 10 (3), ss. 40-49.
- Çocuk cinsiyeti nedeniyle kadın üzerinde oluşturulan psikolojik şiddet, başlık parası ve geleneksel evlilikler hakkında komisyon raporu*. (2011). TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Raporu.
- Ders kitaplarında insan hakları projesi bulgular ve tavsiyeler raporu*. (2009). Erişim tarihi: 22 Şubat 2014, <http://www.tuba.gov.tr/upload/files/insanhaklari.pdf>

- Ders kitaplarında toplumsal cinsiyet ayrımcılığı.* (2009). Eğitim-Sen. Erişim tarihi: 22 Şubat 2014, <http://panel.stgm.org.tr/vera/app/var/files/e/g/egitim-sen-ders-kitaplarinda-cinsiyetcilik-raporu.pdf>.
- Dünya kalkınma raporu.* (2012). Erişim tarihi: 22 Şubat 2014, <http://www.undp.org.tr/gozlem2.aspx?websayfano=3312>.
- Eğitim şurası raporu.* (2004). Eğitim-Sen. Erişim tarihi: 22 Şubat 2014, http://www.egitimsen.org.tr/down/151106_surarapor.doc.
- Erken yaşta evlilikler hakkında inceleme yapılmasına dair rapor.* (2009). TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Raporu.
- Ertürk Keskin, N. (2012). *Türkiye’de kadın ve eğitim.* Erişim tarihi: 25 Şubat 2014, http://www.academia.edu/5396047/T%C3%BCrkiyede_Kad%C4%B1n_ve_E%C4%9Fitim_Ocak_2012.
- Gümüšoğlu, F. (2008). Ders kitaplarında toplumsal cinsiyet. *Toplum ve Demokrasi*, 4 (2), ss. 39-50.
- İstatistiklerle kadın toplumsal cinsiyet istatistikleri takımı.* (2011). Türkiye İstatistik Kurumu Erişim tarihi: 25 Şubat 2014, www.tuik.gov.tr/icerikgetir.do?istab_id=238.
- Kadın ve eğitim.* (2008). T.C. Başbakanlık Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü. Politika Dokümanı. Ankara
- Kadının güçlendirilmesi ve toplumsal cinsiyet eşitliği.* United Nations Development Programme [UNDP] Türkiye. Erişim tarihi: 22 Şubat 2014 http://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/ourwork/democraticgovernance/in_depth/WomenEmpowermentandGenderEquality.html
- Kılıç, E. D. ve Tanman, S. (2009). İlköğretim okullarında eğitimde fırsat eşitsizliği. *Üniversite ve Toplum: Bilim, Eğitim ve Düşünce Dergisi*. 2 (9). Erişim tarihi: 25 Şubat 2014, <http://www.universite-toplum.org/text.php3?id=391>.
- Kırbaçoğlu Kılıç, L. ve Eyüp, B. (2011). İlköğretim Türkçe ders kitaplarında ortaya çıkan toplumsal cinsiyet rolleri üzerine bir inceleme. *ODTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 3 (2), ss. 129-148.
- Kocabaş, İ., Aladağ, S. ve Yavuzalp, N. (2004). Eğitim sistemimizdeki okullaşma oranlarının analizi. *XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı*. Malatya: İnönü Üniversitesi.

- Kuzgun, Y. ve Sevim, S. A. (2004). Kadınların çalışmasına karşın tutum ve dini yönelimler arasındaki ilişki. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 1 (37), ss. 14-27.
- Millî eğitim istatistikleri*. (2012). Millî Eğitim Bakanlığı: Ankara
- Özçelik, A. D. Ö. (2012). *Eğitim sistemimizdeki toplumsal cinsiyet eşitliğinin yeri konulu komisyon raporu*. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Strateji Geliştirme Başkanlığı.
- Özgen, Ö. ve Ufuk, H. (17-21 Ocak 2001). *Kırsal kesimde kadın eğitimi*. Türkiye Ziraat Mühendisliği Teknik Kongresi, Ankara. ss.1050-1063.
- Üstün, İ. (2011). *Toplumsal cinsiyet eşitliği: Hesaba katabiliyor muyuz?* Ankara: Uzerler Matbaacılık.
- Parkman, A. M. (1999). The application of human capital theory to article 27. (A. B. Andrews ve N. H. Kaufman, Ed.). *Implementing the U. N. Convention on the rights of the child* (ss. 149-154). Westport, Ct: Praeger Publishers.
- Parlaktuna, İ. (2010). Türkiye’de cinsiyete dayalı mesleki ayrımcılığın analizi. *Ege Akademik Bakış*, 4 (10), ss. 1217-1230.
- Seven, M. A. ve Engin, A. O. (2007). Türkiye’de kadın eğitimi alanındaki eşitsizlikler. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1 (9), ss. 177-188.
- Toplumsal gelişmede kadının rolü üzerine 1999 dünya raporu*. (2004). Eğitim Bilim Toplum. (G. Toksöz, Çev.) 5 (2), 74-85. Erişim tarihi: 20 Mart 2014 <http://www.egitimbilimtoplum.com.tr/index.php/ebt/article/viewArticle/46>.
- Türkiye’de kadının durumu raporu*. (2012). T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü: Ankara.
- Türkiye’de kadına yönelik aile içi şiddet araştırması*. (2008). KSGM: Ankara.
- Uysal, Ş. (1981). Atatürk ve çağdaş eğitim. *Atatürk ve eğitim*. Ankara: Ted Yayınları.
- Yaşam memnuniyeti araştırması*. (2011). Erişim tarihi: 22 Şubat 2014, http://www.tuik.gov.tr/pretablo.do?alt_id=41.
- 4+1 eşittir “sıfır”! Türkiye kadın-erkek eşitliğinde yine “sıfır” çektii. (2012). Kadın Adaylarını Destekleme Derneği (Kader): İstanbul.